

УДК 378.147:358.4

Ольга Геннадіївна МАРЧЕНКО,
*доцент кафедри вищої математики
Харківського національного університету
Повітряних Сил імені Івана Кожедуба,
кандидат педагогічних наук, доцент*

РОЛЬ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ВИЩОГО ВІЙСЬКОВОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ У ГРОМАДЯНСЬКОМУ ВИХОВАННІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ

Уточнено зміст громадянського виховання майбутніх офіцерів, вивчено структурний склад освітнього середовища вищого військового навчального закладу, обґрунтовано його роль у громадянському вихованні майбутніх офіцерів.

Реалізація завдань безпеки та оборони держави, суспільства, особистості передбачає формування та розвиток в майбутнього офіцера якостей громадянина-патріота, здатного до діяльності з укріплення та вдосконалення основ громадянського суспільства. За тлумачним словником [1, с. 485], громадянин – це той, хто підпорядковує особисті інтереси громадським, служить Батьківщині. Психолого-педагогічні засади, принципи, методи, шляхи й засоби громадянського виховання особистості розроблені в дослідженнях учених І. Бежа, В. Кременя. У військовій педагогіці питань громадянського виховання торкається В. Ягупов, який зазначає необхідність формування унікальної особистості військовослужбовця, а не «якоїсь узагальненої особистості без імені, без життєвих цінностей, без Батьківщини, без менталітету народу України» [2, с. 347]. Тож громадянське виховання передбачає формування патріотизму, національної свідомості, наслідування етнічних традицій, звичаїв, політичної та правової свідомості, активності, гуманістичної моральності, культури міжетнічних стосунків, мовленнєвої культури, креативного стилю мислення, побутової культури, етикету, ціннісного ставлення до життя, людини, людства, природи, діяльності та її наслідків.

Передумовою громадянського виховання майбутніх офіцерів є належним чином організоване освітнє середовище: світове, європейське, національне, регіональне, локальне, особистісне. Так, освітнє середовище вищого військового навчального закладу (ВВНЗ) є поліпредметним і полісуб'єктним педагогічним феноменом, що передбачає просторово-функціональне об'єднання суб'єктів освітнього

процесу. В освітньому середовищі ВВНЗ нами виокремлено складові: *змістовно-технологічну* (концепції, освітньо-професійні, навчальні, робочі програми, форми, методи організації освітньої діяльності), *соціально-контактну* (військовий колектив, освітня, військово-професійна, службова діяльність, поведінка, взаємовідносини, особистий приклад оточуючих), *просторово-предметну* (матеріально-технічні умови перебігу освітнього процесу, архітектура та дизайн житлових приміщень).

На наш погляд, у громадянському вихованні майбутніх офіцерів особлива роль належить змістовно-технологічній і соціально-контактній складовим освітнього середовища ВВНЗ. Так, значний виховний потенціал має цілісний освітньо-професійний процес, зокрема зміст, методи, форми, технології навчання дисциплін суспільно-політичного та гуманітарних циклів (філософії, соціології, конфліктології, політології, психології, військового навчання та виховання). У процесі вивчення зазначених навчальних дисциплін курсанти набувають знань щодо біологічної та соціальної суті людини, життя та діяльність якої суттєво залежить від природного оточення та специфіки соціальної спільноти, об'єктивних законів розвитку особистості та суспільства, пріоритету прав та свобод людини та громадянина у вирішенні гуманітарних проблем сучасності; вмінь та навичок глибокого вивчення та прогнозування соціальних явищ і процесів. Використання інтерактивних педагогічних технологій забезпечує набуття майбутніми офіцерами вмінь самостійно аналізувати політичну інформацію, надавати об'єктивну оцінку подіям, фактам, виступати з переконливим монологом, вести аргументовану дискусію, політичний діалог, відстоювати свої переконання, протистояти маніпулюванню, жити в умовах демократії [3, с. 28]. Зауважимо, що зміст навчальних планів і програм має бути оптимально ув'язаний з індивідуально-психологічними особливостями майбутніх офіцерів, характером їхньої мірної та воєнної діяльності.

Соціально-контактна складова освітнього середовища через вивчення військових статутів, статуту ВВНЗ, засвоєння морально-етичних норм ставлення до людей дозволяє курсантові реалізувати свої громадянські права свободи, обов'язки у військовому колективі. Актуальними формами суспільно-громадянської діяльності є участь в роботі органів курсантського активу, самоврядування, громадських організаціях курсу, факультету, гуртковій роботі, науково-практичних конференціях, вікторинах, диспутах, дебатах, мітингах, громадянських акціях, ініціативах, зустрічах з цікавими людьми, щоденних політичних інформуваннях. Участь у громадянській діяльності сприяє формуванню

в майбутніх офіцерів патріотизму, інтернаціоналізму, української національної ідентичності та свідомості, порядності у взаєминах з людьми, свідомої дисципліни, відповідальності, самокритичності, здатності виправляти свої помилки, елементів організаторського мистецтва, здатності щодо чіткого та ясного викладу своїх думок в усному та писемному мовленні [4].

Щодо просторово-предметної складової освітнього середовища ВВНЗ, то її роль у громадянському вихованні майбутніх офіцерів ми вбачаємо в естетизації та емоційному збагаченні всіх сторін життя курсантів (освітньої діяльності, служби, дозвілля, побуту). Так, доцільно залучати курсантів до позааудиторної діяльності та дозвілля в таких структурах ВВНЗ, як музей військової частини, художня бібліотека, народознавча світлиця у казармі та гуртожитку, де курсанти можуть почитати газети та журнали, переглянути телепередачі, послухати радіо, обговорити отриману інформацію. Таки заходи сприяють вихованню в майбутніх офіцерах патріотичних почуттів, громадянської свідомості та відповідальності.

Тож у визначенні ролі освітнього середовища ВВНЗ у громадянському вихованні майбутніх офіцерів ми вбачаємо освітньо-професійну, соціально-виховну, розвивальну складові. Так, в освітньо-професійному аспекті майбутні офіцери набувають знань і вмінь вивчення, аналізу та прогнозування соціальних явищ і процесів у військових колективах, у соціально-виховному аспекті йдеться про громадянську активність, яка розвиває в майбутнього офіцера почуття патріотизму, порядність, комунікаційні навички.

Список бібліографічних посилань

1. Новий тлумачний словник української мови : в 3 т. Т. 1: А–К / уклад.: В. Яременко, О. Сліпущко. Київ : Аконті, 2008. 928 с.
2. Ягупов В. В. Військова дидактика : навч. посіб. Київ : Видав.-поліграф. центр «Київ. ун-т», 2000. 400 с.
3. Калагін Ю. А. Удосконалення навчального матеріалу дисципліни «Соціологія» з урахуванням досвіду АТО. *Навчально-виховний процес: методика, досвід, проблеми*. 2015. № 2 (136). С. 28–31.
4. Райнін І. Л. Національно-патріотичне виховання як складова професійної освіти // Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України : матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 8 квіт. 2016 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2016. С. 13–19.

Отримано 04.03.2018

